

Krajowy Mechanizm Referencyjny

Ministerstwo Spraw
Wewnętrznych i Administracji

KRAJOWY MECHANIZM REFERENCYJNY

Spis treści

1.	Wprowadzenie.....	4
2.	Ramy prawne i instytucjonalne.....	4
2.1	Definicja handlu ludźmi	4
2.2	Krajowy Plan Działań	5
2.3	Zespół ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi	6
2.4	Wojewódzkie Zespoły ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi	6
2.5	Zaangażowane podmioty	6
2.5.1	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	6
2.5.2	Komenda Główna Policji	7
2.5.3	Komenda Główna Straży Granicznej	7
2.5.4	Urząd do Spraw Cudzoziemców	7
2.5.5	Prokuratura Krajowa	7
2.5.6	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	8
2.5.7	Państwowa Inspekcja Pracy	8
2.5.8	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej	8
2.5.9	Organizacje pozarządowe i międzyrządowe	9
2.5.10	Krajowe Centrum Informacyjno-Konsultacyjne dla ofiar handlu ludźmi	9
3.	Identyfikacja	10
3.1	Identyfikacja nieformalna (wstępna)	10
3.2	Identyfikacja formalna	11
3.3	Zaświadczenie potwierdzające domniemanie bycia ofiarą handlu ludźmi	12
4.	Pierwsza pomoc i ochrona.....	13
4.1	Informacje o warunkach pomocy.....	13
4.2	Informacje prawne	14
4.2.1	Pobyt czasowy	14
4.2.2	Pobyt stały	15
4.2.3	Polski dokument tożsamości	15
4.2.4	Ochrona międzynarodowa	16
4.3	Ocena potrzeb.....	16
4.4	Udzielenie pomocy i ochrony	16
4.4.1	Krajowe Centrum Informacyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi.....	16
4.4.2	System pomocy społecznej	17
5.	Pomoc długoterminowa i integracja społeczna.....	17
6.	Pomoc w dobrowolnym powrocie i reintegracji	18
6.1	Świadoma decyzja o powrocie	19

6.2 Ocena ryzyka	19
6.3 Organizacja bezpiecznego transportu	19
6.4 Pomoc reintegracyjna	19
7. Postępowanie karne/cywilne	20
7.1 Śledztwo i gromadzenie dowodów	20
7.2 Wsparcie ofiar i świadków handlu ludźmi w trakcie procesu	20
7.3 Dochodzenie roszczeń odszkodowawczych	21
7.4 Klauzula o niekaralności ofiar	22
8. Działania prewencyjne i szkoleniowe	22
8.1 Działania prewencyjne:	22
8.2 Działania szkoleniowe:	23
9. Ochrona danych osobowych	24
9.1 Ustawa z dnia 14 grudnia 2018r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości	24
9.2 Kodeks postępowania karnego	24
9.3 Ochrona danych uzyskanych w trakcie działań operacyjno-rozpoznawczych	24
10. Mechanizm monitorowania i ewaluacji	24
Aneks 1 – Prawo polskie, europejskie i międzynarodowe	25
Aneks 2 - Formularz zgłoszenia (domniemanej) ofiary handlu ludźmi	27
Aneks 3 - Dane teleadresowe instytucji udzielających pomocy ofiarom handlu ludźmi.	28

1. Wprowadzenie

Krajowy Mechanizm Referencyjny (KMR) został stworzony w celu ustanowienia zobowiązań do współpracy pomiędzy interesariuszami zaangażowanymi w walkę z handlem ludźmi. KRM opiera się na krajowych przepisach dotyczących zwalczania handlu ludźmi i jest zgodny z aktami Unii Europejskiej i międzynarodowymi. Dokument opisuje ramy systemu, zachowując jednocześnie jego elastyczność i dając możliwość modyfikacji zależnie od zmian legislacyjnych oraz pojawiania się nowych trendów.

Przestępstwo handlu ludźmi może być skutecznie zwalczane tylko dzięki systematycznej współpracy wszystkich zainteresowanych stron – podmiotów rządowych, prokuratorów, służb granicznych i policyjnych, instytucji sprawujących opiekę nad dziećmi i młodzieżą, ośrodków ochrony ofiar, organizacji społeczeństwa obywatelskiego itp. Ma za zadanie określenie kryteriów identyfikacji ofiar handlu ludźmi, specyfiki postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa handlu ludźmi celem zapewnienia sprawnego i skutecznego wykrywania i ścigania czynów zabronionych oraz właściwe stosowanie przepisów prawa oraz dobrą współpracę z organizacjami pozarządowymi w celu zapewnienia niezbędnej pomocy ofiarom handlu ludźmi od momentu ich identyfikacji.

Podstawowym celem KMR jest zapewnienie poszanowania praw człowieka osób będących ofiarami handlu ludźmi oraz zapewnienie skutecznego sposobu kierowania ofiar handlu ludźmi do odpowiednich służb.

2. Ramy prawne i instytucjonalne

2.1 Definicja handlu ludźmi

Przestępstwo handlu ludźmi kodyfikowane jest w art. 189 a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeksu karnego¹ wraz z definicją zawartą w rozdziale XIV w art. 115 § 22 k.k. Pojęcie handlu ludźmi zostało ujęte w postaci trójelementowej definicji, na którą składa się: sposób działania sprawców, zastosowane środki oraz cel wykorzystania.

Przestępstwo handlu ludźmi jest zbrodnią (zagrozoną karą pozbawienia wolności od lat 3 do 20) ściganą z oskarżenia publicznego z urzędu. Przygotowanie jest występkiem (zagrożonym karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5). Podlega ono rozpoznaniu w I instancji przez sąd okręgowy. Karalność przestępstwa z art. 189a § 1 k.k. ustaje jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło 20 lat, zaś w przypadku przygotowania 10 lat. Jeśli pokrzywdzonym jest małoletni przedawnienie karalności przestępstwa określonego w art. 189a § 1 k.k. nie może nastąpić przed ukończeniem przez tego pokrzywdzonego 30 roku życia.

Definicja: Art. 115 § 22 k.k.

Handlem ludźmi jest werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem:

- 1) przemocy lub groźby bezprawnej,
- 2) uprowadzenia,
- 3) podstępu,
- 4) wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania,

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. 2024 r. poz. 17.) dalej: k.k.

5) nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności,
6) udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą – w celu jej wykorzystania, nawet za jej zgodą, w szczególności w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania, w pracy lub usługach o charakterze przymusowym, w żebractwie, w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka albo w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy.

Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte metody lub środki wymienione w pkt 1-6.

Art. 189 a Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny

§ 1 Kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

§ 2 Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Handel ludźmi należy do przestępstw, które nie występują samodzielnie, ale współistnieją z innymi, m.in.:

- przeciwko wolności seksualnej i obyczajności;
- naruszenia nietykalności cielesnej, uszkodzenie ciała;
- przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową;
- udział w zorganizowanej grupie przestępczej i kierowanie nią;
- oszustwa;
- przeciwko wolności;
- przeciwko wiarygodności dokumentów;
- nielegalnego przekroczenia granicy;
- kradzieży zwykłej i z użyciem przemocy.

2.2 Krajowy Plan Działań

Krajowy Plan Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi (KPD) jest podstawowym dokumentem dotyczącym funkcjonowania systemu zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi w Polsce. Jest to dokument rządowy, przyjmowany przez Radę Ministrów, zobowiązujący jego adresatów do wykonania określonych zadań w zakresie zwalczania handlu ludźmi. Adresatami KPD są poszczególne jednostki administracji centralnej oraz inne instytucje i organizacje pozarządowe dobrowolnie zaangażowane w działania przeciwko handlowi ludźmi w Polsce. Głównym celem KPD jest zapewnienie warunków koniecznych dla skutecznego przeciwdziałania handlowi ludźmi w Polsce i wspierania ofiar tego przestępstwa. W tym kontekście celami szczegółowymi są:

- podnoszenie świadomości nt. zjawiska handlu ludźmi;
- podniesienie standardu wsparcia udzielanego ofiarom handlu ludźmi (w tym małoletnim ofiarom handlu ludźmi);
- poprawa skuteczności działań instytucji odpowiedzialnych za ściganie przestępstwa handlu ludźmi poprzez doskonalenie narzędzi prawnych, struktur oraz wdrażanie najlepszych praktyk;
- podniesienie kwalifikacji przedstawicieli instytucji i organizacji zaangażowanych w przeciwdziałanie handlowi ludźmi i wsparcie ofiar tego przestępstwa;

- pogłębienie wiedzy nt. zjawiska handlu ludźmi i efektywności podejmowanych działań;
- wzmocnienie współpracy międzynarodowej.

2.3 Zespół ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi

Międzyresortowy Zespół do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi jest organem pomocniczym Prezesa Rady Ministrów powołanym na mocy zarządzenia Prezesa Rady Ministrów nr 392 z dnia 18 września 2023 r. w sprawie powołania Międzyresortowego Zespołu do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi (M.P. 2023 poz. 1036). W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele urzędów centralnych, organów ścigania, instytucji państwowych oraz organizacji pozarządowych. Zespół programuje całość polityki związanej z przeciwdziałaniem i zwalczaniem handlu ludźmi w Polsce, nadając jej kształt w postaci krajowych programów/planów przeciwdziałania handlowi ludźmi. W ramach Zespołu funkcjonują grupy robocze: grupa robocza ds. monitorowania realizacji KPD i grupa robocza ds. wsparcia ofiar handlu ludźmi oraz grupy doraźne powołane do wykonywania wskazanego przez Krajowy Plan Działań zadania.

2.4 Wojewódzkie Zespoły ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi

Wojewódzkie Zespoły do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi powstały w oparciu o art. 22 pkt 15 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*² oraz art. 17 i art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. *o wojewodzie i administracji rządowej*³. W skład Wojewódzkich Zespołów wchodzi przede wszystkim przedstawiciele urzędów wojewódzkich, policji, straży granicznej, prokuratury, inspekcji pracy, urzędów pracy, samorządów, kuratoriów oświaty i placówek oświatowych oraz organizacji pozarządowych. Przedstawiciele instytucji, uczestniczących w pracach zespołów regionalnych zwiększają efektywność swoich działań poprzez bieżącą wymianę informacji oraz koordynację wszelkich podejmowanych przedsięwzięć, w tym o charakterze prewencyjnym.

2.5 Zaangażowane podmioty

2.5.1 Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

W strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji funkcjonuje komórka organizacyjna, w zakresie właściwości której pozostają zadania dotyczące handlu ludźmi, w szczególności:

- proponowanie zadań w Krajowym Planie Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi (KPD);
- monitorowanie prac związanych z realizacją zadań zapisanych w KPD;
- monitorowanie realizacji zadań publicznych dotyczących wsparcia i ochrony ofiar handlu ludźmi zleczanych przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (obecnie „Prowadzenie Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla Ofiar Handlu Ludźmi”);
- obsługę prac Zespołu do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi i grup roboczych;
- podnoszenie świadomości w zakresie problematyki handlu ludźmi.

<https://www.gov.pl/web/handel-ludzmi>

² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283,1572).

³ Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. *o wojewodzie i administracji rządowej w województwie* (Dz. U. z 2023 r. poz. 190).

2.5.2 Komenda Główna Policji

Decyzją Komendanta Głównego Policji z dnia 22 stycznia 2014 r. powołany został Wydział do Walki z Handlem Ludźmi Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji. Do zadań Wydziału należy przede wszystkim zwalczanie przestępczości związanej z handlem ludźmi, pedofilią i pornografią dziecięcą oraz przestępczości przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. W zakresie swych zadań Wydział do Walki z Handlem Ludźmi współpracuje z organami sprawiedliwości, administracji publicznej i kontroli państwowej, organizacjami pozarządowymi, społecznymi i instytucjami użyteczności publicznej. Ponadto, Wydział realizuje działania o charakterze międzynarodowym poprzez współpracę operacyjną i śledczą z organami ścigania innych państw.

Wydział do Walki z Handlem Ludźmi m.in. nadzoruje i koordynuje pracę komórek do walki z handlem ludźmi powołanych na podstawie zarządzenia KGP⁴ w służbie kryminalnej w komendach wojewódzkich. Do zadań komórek do walki z handlem ludźmi należy w szczególności wykrywanie przestępstwa handlu ludźmi, nadzorowanie i koordynowanie zadań wykonywanych przez komendy powiatowe Policji oraz podległe im jednostki Policji w zakresie wykrywania handlu ludźmi, identyfikowania i wspomagania procesu identyfikacji ofiar handlu ludźmi, uczestniczenia w międzynarodowych operacjach, w szczególności udziału we wspólnych zespołach śledczych utworzonych w celu wykrywania handlu ludźmi, współpracy poza policyjnej oraz organizowaniu i prowadzeniu zajęć z doskonalenia zawodowego policjantów służby kryminalnej w zakresie wykrywania handlu ludźmi.

2.5.3 Komenda Główna Straży Granicznej

Straż Graniczna pełni szczególną funkcję w zakresie walki z handlem ludźmi w odniesieniu do cudzoziemców. Zarząd Operacyjno-Śledczy Komendy Głównej SG koordynuje realizację przedsięwzięć, wynikających z KPD, a także sprawuje merytoryczny nadzór nad realizacją zadań przez jednostki organizacyjne SG w zakresie zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi w Polsce, w tym w przedmiocie prowadzonych spraw o handel ludźmi. W każdym z oddziałów Straży Granicznej w wydziale operacyjno-śledczym powołany jest nieetatowy koordynator do spraw zwalczania handlu ludźmi, odpowiedzialny za koordynację i współpracę pomiędzy właściwymi komórkami organizacyjnymi Straży Granicznej, Policji oraz innymi instytucjami zaangażowanymi w zwalczanie tego procederu.

2.5.4 Urząd do Spraw Cudzoziemców

Urząd pełni istotną rolę w zakresie wstępnej identyfikacji potencjalnych ofiar handlu ludźmi wśród cudzoziemców, ubiegających się o ochronę międzynarodową w Polsce. W Urzędzie do Spraw Cudzoziemców został powołany nieetatowy koordynator ds. handlu ludźmi, odpowiedzialny za koordynację działań oraz właściwy przepływ informacji.

2.5.5 Prokuratura Krajowa

Za walkę z handlem ludźmi w Prokuraturze Krajowej odpowiedzialny jest Departament do Spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji. Jednostka ta koordynuje działania Prokuratury w zakresie ścigania handlu ludźmi. Wyznaczony jest specjalny prokurator-koordynator ds. handlu ludźmi. W każdej z Prokuratur Regionalnych oraz Prokuratur Okręgowych wyznaczeni są prokuratorzy pełniący funkcję konsultantów w zakresie handlu ludźmi. Prokuratorzy prowadzący sprawy dotyczące

⁴ Zarządzenie nr 14 Komendanta Głównego Policji z dnia 22 września 2016 r. w sprawie wykonywania przez Policję niektórych zadań w zakresie wykrywania handlu ludźmi (Dz. Urz. KGP poz. 61).

handlu ludźmi mogą korzystać z dokumentu pn. **Wskazówki dotyczące prowadzenia postępowań w sprawach handlu ludźmi**.

2.5.6 Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Pomoc społeczna odgrywa istotną rolę w zakresie wsparcia ofiar handlu ludźmi poprzez udzielanie interwencji kryzysowej. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS) wspólnie z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA), Strażą Graniczną oraz organizacjami pozarządowymi prowadzi coroczny cykl szkoleń dla personelu jednostek organizacyjnych pomocy społecznej nt. wsparcia ofiar handlu ludźmi, w tym również na temat zasad i współpracy z Krajowym Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnym. MRPiPS przekazuje uczestnikom specjalistycznego szkolenia pn. „Wsparcie ofiar handlu ludźmi” jako materiał szkoleniowy – dokument pn. **Standardy bezpiecznego schronienia dla ofiar handlu ludźmi**. Został on opracowany w Zespole ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi w ramach realizacji zadania pt. „Wdrożenie standardów, jakie winny spełniać instytucje zdolne i uprawnione do udzielania pomocy ofiarom/świadkom handlu ludźmi, a także placówki, w których mogą być umieszczane ofiary handlu ludźmi”. Przedstawione standardy bezpiecznego schronienia nie mają charakteru normy obowiązującej, a są jedynie wskazówkami do ewentualnego wykorzystania i są rekomendowane przez MRPiPS i MSWiA.

2.5.7 Państwowa Inspekcja Pracy

Państwowa Inspekcja Pracy (PIP) jest organem powołanym do kontroli przestrzegania przepisów prawa pracy, w tym bezpieczeństwa i higieny pracy oraz legalności zatrudnienia. Inspektorzy pracy PIP w ramach posiadanych kompetencji uprawniających ich do wstępu do pomieszczeń wykonywania pracy w każdym czasie, pozyskiwania informacji od pracowników i innych osób znajdujących się na terenie zakładu pracy, a także dzięki uprawnieniom do kontroli podmiotów świadczących usługi pośrednictwa pracy i pracy tymczasowej oraz pracodawców użytkowników, mają możliwość ujawnienia potencjalnych ofiar handlu ludźmi do pracy przymusowej i powiadomienia o tym fakcie organów ścigania. Kontrolne PIP realizowane są również we współpracy z funkcjonariuszami Straży Granicznej na podstawie **Porozumienia w sprawie zasad współdziałania Państwowej Inspekcji Pracy i Straży Granicznej z dnia 10 grudnia 2018 r.** Przewiduje ono nie tylko realizację wspólnych kontroli dotyczących legalności zatrudnienia cudzoziemców, lecz także wspólne działania o charakterze informacyjnym i edukacyjnym, adresowane zarówno do podmiotów powierzających pracę cudzoziemcom jak i do cudzoziemców świadczących pracę w Polsce. Organy PIP realizują – zarówno centralnie jak i na poziomie lokalnym - zadania ujęte w Krajowym Planie Działania Przeciwko Handlowi Ludźmi.

2.5.8 Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

W Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej funkcjonuje Zespół do Spraw Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw będący organem pomocniczym ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Zespół stanowi platformę współpracy administracji rządowej z przedstawicielami biznesu i partnerami społeczno-gospodarczymi na rzecz adaptacji do wyzwań zrównoważonego rozwoju poprzez upowszechnianie społecznej odpowiedzialności w praktykach rynkowych. Corocznie Zespół określa najbardziej bieżące wyzwania dla rozwoju praktyk społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, ale także administracji publicznej, czy uczelni. Praktyczne wskazówki w zakresie pracy przymusowej zawiera publikacja wydana przez MFIPR pt.: **„Praca przymusowa. Poradnik: jak ją rozpoznać i jej przeciwdziałać”**.

2.5.9 Organizacje pozarządowe i międzyrządowe

Organizacje pozarządowe zaangażowane w zwalczanie handlu ludźmi skupiają się w Ogólnopolskiej Sieci Organizacji Pozarządowych Przeciwko Handlowi Ludźmi. Dzięki działaniom Sieci wybrane organizacje pozarządowe z terenu całej Polski są przygotowywane do pracy z ofiarami handlu ludźmi.

Fundacja Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada działa na rzecz poszanowania praw człowieka, zwalczania handlu ludźmi, niewolnictwa i pracy przymusowej oraz przeciwdziałania eksploatacji w prostytucji, a także przestępstwom przeciwko wolności i zdrowiu jednostki.

Stowarzyszenie Po-MOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej świadczy kompleksową pomoc kobietom i ich dzieciom zagrożonym lub dotkniętym przemocą seksualną, fizyczną i psychiczną i ofiarom handlu ludźmi.

Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć działa na rzecz ochrony praw człowieka, przede wszystkim świadcząc bezpłatną pomoc prawną osobom z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i dyskryminacją, w tym osobom ubogim, ofiarom handlu ludźmi i przemocy domowej, cudzoziemcom i uchodźcom.

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę wspiera dzieci i ich rodziny niosąc pomoc prawną i psychologiczną w sytuacjach krzywdzenia. Fundacja aktywnie współpracuje z Policją, w kwestii zwalczania przestępstw związanych z wykorzystywaniem seksualnym dzieci. Prowadzi Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111.

Itaka – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych odnajduje zaginionych, pomaga ich rodzinom, przeciwdziała zaginięciom. Prowadzi internetową bazę danych osób zaginionych, całodobową linię wsparcia dla zaginionych i ich rodzin oraz Telefon w Sprawie Zaginionego Dziecka.

Fundacja Light House zajmuje się przeciwdziałaniem i zwalczaniem handlu ludźmi, współczesnego niewolnictwa, pracy przymusowej oraz przymusowej prostytucji, niesie pomoc ofiarom oraz wspiera pokrzywdzonych.

Fundacja Czas Wolności realizuje swoją misję w trzech obszarach: przeciwdziałanie handlowi ludźmi i nielegalnej migracji oraz wsparcie dzieci skrzywdzonych przestępstwami na tle seksualnym. Prowadzone przez fundację działania to: szkolenia, podnoszenie świadomości społecznej, interwencje, wsparcie ofiar oraz akcje humanitarne.

Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM) promuje humanitarne i uporządkowane migracje. W Polsce IOM wspiera migrantów poprzez różnorodne działania w obszarach takich jak integracja, ochrona i pomoc bezpośrednia. Odpowiada na potrzeby społeczności przyjmujących oraz buduje kompetencje instytucji państwowych i pozarządowych m.in. w dziedzinie przeciwdziałania handlowi ludźmi.

2.5.10 Krajowe Centrum Informacyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi

Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi (KCIK) jest zadaniem publicznym, realizowanym i finansowanym przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, skierowanym do polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi. Co roku powierzane jest w trybie

otwartego konkursu ofert, o którym mowa w art. 13 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i wolontariacie*⁵ organizacjom pozarządowym.

Celem zadania jest zabezpieczenie potrzeb ofiar handlu ludźmi – obywateli polskich, obywateli Unii Europejskiej i obywateli państw trzecich bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, czy też jakąkolwiek inną cechę prawnie chronioną oraz pomoc osobom zagrożonym procederem. Zadanie obejmuje:

- prowadzenie całodobowego telefonu zaufania dla ofiar i świadków handlu ludźmi oraz prowadzenie telefonicznego poradnictwa prewencyjnego dla przypadków indywidualnych;
- zapewnienie podstawowych potrzeb życiowych, interwencja kryzysowa oraz pomoc w reintegracji;
- organizację i zapewnienie bezpiecznych miejsc zakwaterowania/schronienia dla ofiar handlu ludźmi;
- konsultacje dla instytucji państwowych i samorządowych w zakresie pracy z ofiarami handlu ludźmi, w tym dla instytucji/podmiotów świadczących pomoc ofiarom.

W ramach jego zadań mieści się identyfikacja ofiar handlu ludźmi, interwencja, poradnictwo prewencyjne, konsultacje dla instytucji i organizacji oraz zapewnienie bezpiecznych miejsc zakwaterowania/schronienia dla ofiar. Pracownicy KCIK udzielają porad nie tylko ofiarom handlu ludźmi, ale także ich bliskim, organizacjom i instytucjom, osobom zagrożonym handlem ludźmi. Osoba objęta pomocą może liczyć na pełne wsparcie: zakwaterowanie, opiekę medyczną i psychologiczną, konsultacje prawne.

<https://www.kcik.pl/>

3. Identyfikacja

Etap identyfikacji to pierwsza faza, dzięki której osoba zostaje zidentyfikowana jako domniemana ofiara handlu ludźmi. Aby prawidłowo zidentyfikować osobę jako ofiarę handlu ludźmi niezbędna jest wiedza w zakresie definicji handlu ludźmi i samego zjawiska jako takiego. Proces identyfikacji składa się z oceny wskaźników oraz rozmowy z osobą. Etap ten można podzielić na dwie główne części: identyfikację nieformalną (wstępną) i identyfikację formalną.

3.1 Identyfikacja nieformalna (wstępna)

Identyfikacja nieformalna to analiza oznak (symptomów) handlu ludźmi, przeprowadzana przez podmioty nie będące organami ścigania w celu rozpoznania potencjalnych ofiar handlu ludźmi.

Wstępna identyfikacja jako potencjalnej ofiary handlu ludźmi może nastąpić:

- a) przez organizacje profesjonalnie udzielające wsparcia ofiarom handlu ludźmi (np. organizacje prowadzące Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi – KCIK) lub organizacje działające na rzecz cudzoziemców;
- b) przez pracowników Urzędu do Spraw Cudzoziemców na podstawie informacji zawartych we wniosku lub/i innych dokumentach zgromadzonych w ramach toczącej się procedury o udzielenie ochrony międzynarodowej lub podczas przesłuchania cudzoziemca;

⁵ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i wolontariacie* (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491).

Procedura postępowania dla pracowników Urzędu do Spraw Cudzoziemców rozpatrujących wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej w przypadku dokonania wstępnej identyfikacji cudzoziemca jako ofiary handlu ludźmi.

- c) na podstawie zaświadczenia z identyfikacji osób wymagających szczególnego traktowania w postępowaniu w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej na terytorium RP lub w zakresie pomocy socjalnej, wystawianego przez lekarza podczas badań w ramach Filtra Epidemiologicznego w ośrodku recepcyjnym dla cudzoziemców;
- d) przez psychologa/personel medyczny lub pracowników Urzędu do Spraw Cudzoziemców podczas pobytu w ośrodku dla cudzoziemców;
- e) przez pracowników socjalnych w ramach wykonywanych zadań służbowych (ośrodki pomocy społecznej);
- f) przez inspektorów Państwowej Inspekcji Pracy poprzez informowanie właściwych organów ścigania o ujawnionych podczas kontroli okolicznościach świadczących o możliwości popełnienia przestępstwa handlu ludźmi, w szczególności do pracy przymusowej; *(wykonywanie czynności operacyjnych oraz procesowych, mających na celu zweryfikowanie informacji przekazanych przez PIP, należy do kompetencji organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości).*

Wytyczne dla inspektorów pracy w zakresie metodyki prowadzenia czynności kontrolnych w sprawach, w których zachodzi podejrzenie przestępstwa handlu ludźmi, w szczególności do pracy przymusowej.

3.2 Identyfikacja formalna

Identyfikacja formalna to zespół czynności organów ścigania, uprawnionych do prowadzenia postępowania w sprawie o handel ludźmi (Prokuratura, Policja, Straż Graniczna), mających na celu weryfikację czy zachodzi co najmniej domniemanie bycia ofiarą handlu ludźmi.

Osoba, co do której istnieje przypuszczenie, że jest ofiarą handlu ludźmi, może zostać wskazana do identyfikacji formalnej przez różne podmioty:

- samodzielne zgłoszenie się ofiary;
- inne osoby będące ofiarami handlu ludźmi;
- rodzina lub znajomi;
- każdy obywatel w państwie;
- pracownicy organów ścigania;
- personel ośrodka detencyjnego;
- personel więzienny;
- inspektorzy pracy;
- pracownicy związków zawodowych;
- pracownicy organizacji pozarządowych;
- pracownicy organizacji międzynarodowych;
- pracownicy służby zdrowia;
- urzędnicy ambasad lub konsulatów;
- pracownicy transportu;
- inne.

Identyfikacja formalna powinna nastąpić niezwłocznie po skierowaniu do organów ścigania osoby, co do której istnieje przypuszczenie, że jest ofiarą handlu ludźmi.

Identyfikacja formalna jest przeprowadzona na podstawie:

- *Algorytmu postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi.*
- *Algorytmu identyfikacji i postępowania wobec małoletniej ofiary handlu ludźmi dla funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej.*

i przy pomocy wskaźników identyfikacji stanowiących załącznik do ww. dokumentów. Należy przesłać formularz zgłoszenia (domniemanej) ofiary handlu ludźmi (aneks nr 2) do:

- Wydziału do Walki z Handlem Ludźmi Komendy Głównej Policji (fax: 22/60 125 55);
- Wydziału I Zarządu Operacyjno-Śledczego Komendy Głównej Straży Granicznej (fax: 22/500 47 97).

W trakcie procesu identyfikacji ważne jest zwrócenie uwagi na stan zdrowia osoby identyfikowanej i ustalenie wszelkich oznak wykorzystywania.

Status domniemanej ofiary handlu ludźmi jest potwierdzany przez Prokuraturę, Policję i Straż Graniczną poprzez wydanie zaświadczenia potwierdzającego istnienie domniemania, że cudzoziemiec jest ofiarą handlu ludźmi na podstawie art. 170 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. *o cudzoziemcach*⁶/41a ustawy z dnia 14 lipca 2006 r.⁷ *o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin.*

W trakcie czynności identyfikacji, realizowanej przed czynnościami procesowymi tłumacz zapewniany jest przez organ realizujący czynność lub przez organizację pozarządową realizującą KCIK.

3.3 Zaświadczenie potwierdzające domniemanie bycia ofiarą handlu ludźmi

Na podstawie **art. 170 ustawy o cudzoziemcach⁸/41a ustawy o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzi** organ właściwy do prowadzenia postępowania w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi wydaje zaświadczenia cudzoziemcowi, w stosunku do którego istnieje domniemanie, że jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115 § 22 k.k. Uprawnia ono do legalnego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres 3 miesięcy, a w przypadku małoletniego cudzoziemca – przez okres 4 miesięcy od dnia jego wydania.

Pobyt cudzoziemca (zgodnie z art. 171 ust. 2 u.o.c.), któremu wydano zaświadczenie przestaje się uważać za legalny z chwilą odnotowania przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych we właściwym rejestrze informacji o tym, że cudzoziemiec:

- aktywnie, dobrowolnie i z własnej inicjatywy ponownie nawiązał kontakt z osobami podejrzanymi o popełnienie przestępstwa handlu ludźmi, lub
- przekroczył lub usiłował przekroczyć granicę wbrew przepisom prawa.

Minister właściwy do spraw wewnętrznych prowadzi rejestr wydanych zaświadczeń w systemie POBYT (**art. 428 ust. 1 pkt 7 Ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach**).

Ustawa z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin zawiera przepisy analogiczne do regulacji ustawy o cudzoziemcach, polegające na możliwości wydania obywatelowi Unii Europejskiej (jak również obywatelowi EOG lub Konfederacji Szwajcarskiej)

⁶ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2024 r. poz. 769, 1222) dalej: u.o.c.

⁷ Ustawa z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz. U. z 2024 r. poz. 633).

oraz członkowi jego rodziny zaświadczenia potwierdzającego, iż istnieje w stosunku do niego domniemanie, że jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115 § 22 k.k.

Art. 41a – obywatelowi UE lub członkowi rodziny niebędącemu obywatelem UE, w stosunku do którego istnieje domniemanie, że jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115 § 22 k.k. wydaje się zaświadczenie potwierdzające istnienie tego domniemania.

Rozwiązanie to umożliwia skorzystanie przez te osoby z prawa do świadczeń z pomocy społecznej w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego również przez obywateli UE/EOG/Szwajcarii oraz członków ich rodzin. Zgodnie z art. 41b ust. 2 ustawy o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin, pierwsze zaświadczenie jest wydawane na okres 3 miesięcy, a w przypadku małoletniego obywatela UE lub małoletniego członka rodziny niebędącego obywatelem UE na okres 4 miesięcy od dnia jego wydania.

Domniemana ofiara handlu ludźmi otrzymuje na piśmie w języku zrozumiałym pouczenie na temat praw i obowiązków dotyczących statusu i pobytu na podstawie otrzymanego zaświadczenia. Cudzoziemiec podpisuje druk pouczenia w wybranej wersji językowej (lub w wersji polskiej po przetłumaczeniu jego treści na język dla niego zrozumiały przez tłumacza) w dwóch egzemplarzach: jeden egzemplarz przeznaczony jest dla cudzoziemca, drugi egzemplarz dołączany jest do akt sprawy.

Zaświadczenie, o którym mowa w art. 41a ust. 1, unieważnia się w przypadku, gdy:

1. ustały przesłanki do jego wydania lub
2. w postępowaniu o wydanie zaświadczenia wnioskodawca:
 - a) złożył wniosek zawierający nieprawdziwe dane osobowe lub fałszywe informacje lub dołączył do niego dokumenty zawierające takie dane lub informacje lub
 - b) zeznał nieprawdę lub zataił prawdę albo podrobił lub przerobił dokument w celu jego użycia jako autentycznego lub takiego dokumentu używał jako autentycznego, lub
3. wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Zaświadczenie unieważnia organ, który je wydał.

4. Pierwsza pomoc i ochrona

Pierwszy etap udzielenia pomocy i zapewnienia ochrony ma kluczowe znaczenie dla osoby będącej ofiarą/potencjalną ofiarą handlu ludźmi. Pomoc obejmuje zaspokojenie podstawowych potrzeb oraz przekazanie dokładnych informacji o pomocy socjalnej i prawnej. Dokonuje się także oceny ryzyka w celu wykluczenia sytuacji mogących zagrażać życiu. Celem pomocy jest wsparcie i ochrona osoby będącej ofiarą/potencjalną ofiarą handlu ludźmi, a jednocześnie pomoc w podjęciu w pełni świadomych decyzji dotyczących jej przyszłego życia.

4.1 Informacje o warunkach pomocy

Jest to zapewnienie jasnych i szczegółowych informacji o pierwszej pomocy, związanych z nią prawach i obowiązkach oraz konsekwencjach naruszania zasad. Przedstawiana jest oferta pomocy Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla Ofiar Handlu Ludźmi. W przypadku gdy osoba nie chce skorzystać z KCIK, przedstawiana jest lista innych organizacji pozarządowych oferujących pomoc i wsparcie (aneks nr 3). Pomoc ta obejmuje bezpieczne mieszkanie tymczasowe, wyżywienie, ubrania, poradnictwo i pomoc psychologiczną, pomoc medyczną, pomoc społeczną.

Informacje o KCIK przekazują organy dokonujące formalnej identyfikacji. W KCIK wyznaczona jest osoba, która będzie pracować z daną osobą. W przypadku cudzoziemców zapewnia się tłumacza.

4.2 Informacje prawne

Postępowanie mające na celu dostarczenie dokładnych informacji na temat dostępnych opcji prawnych i praw związanych z możliwością: ubiegania się o pobyt czasowy lub stały, ochronę międzynarodową, współpracy z właściwymi organami, ubiegania się o odszkodowanie w postępowaniu karnym i cywilnym. Informacje prawne przekazywane są przez funkcjonariuszy organów ścigania i prawników. Zapewniany jest tłumacz.

Pomoc prawna ofiarom handlu ludźmi uruchamiana jest od momentu identyfikacji domniemanej ofiary handlu ludźmi. Jeżeli osoba korzysta z pomocy KCIK realizacja pomocy prawnej organizowana jest przez organizację pozarządową, realizującą zadanie. KCIK zapewnia konsultacje prawne w zakresie procedury karnej, prawa pobytowego (w przypadku cudzoziemców) i prawa rodzinnego. Konsultacje te pozwalają ofierze na zrozumienie sytuacji prawnej, w której się znalazła, świadome podejmowanie decyzji i egzekwowanie swoich praw.

W toku procesu karnego, ofiara może na każdym jego etapie ustanowić pełnomocnika i korzystać z jego pomocy prawnej (adwokat lub radca prawny) z urzędu z uwzględnieniem wniosku o niemożności poniesienia kosztów reprezentacji.

Dzieciom zidentyfikowanym jako ofiary handlu ludźmi, czy też dzieciom podróżującym bez opieki ustanawiany jest drogą sądową kurator.

Zgodnie z treścią ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. *o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej*⁹ obywatelom przysługuje prawo do nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa oraz edukacji. Nieodpłatna pomoc prawna i nieodpłatne poradnictwo obywatelskie przysługują osobie uprawnionej, która nie jest w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy.

4.2.1 Pobyt czasowy

Zezwolenie na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi udziela się cudzoziemcowi jeżeli łącznie spełnia następujące warunki:

- przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- podjął współpracę z organem właściwym do prowadzenia postępowania w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi, a w przypadku małoletniego cudzoziemca – otrzymał status pokrzywdzonego w postępowaniu w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi oraz
- zerwał kontakty z osobami podejrzanymi o popełnienie przestępstwa handlu (art. 176 u.o.c).

Minimalny okres ważności zezwolenia na pobyt czasowy wynosi 6 miesięcy (art. 177 u.o.c). W postępowaniu w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi nie stosuje się części przepisów dotyczących odmowy wszczęcia postępowania w sprawie udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy oraz większości przepisów dotyczących odmowy udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy.

Analogiczne rozwiązanie jest przewidziane również dla obywateli Unii Europejskiej, EOG i Szwajcarii oraz członków ich rodzin zgodnie z art. 41b ust. 3 Ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. *o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin*, w postaci możliwości wydania kolejnego zaświadczenia, o którym mowa w art. 41a ust. 1 tej ustawy, na okres co najmniej 6 miesięcy, nie dłużej jednak niż na okres 3 lat.

⁹ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. *o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej* (Dz. U. z 2024 r. poz. 1534).

Zezwolenie na pobyt czasowy udziela cudzoziemcowi na jego wniosek wojewoda właściwy ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca w drodze decyzji.

Cudzoziemiec przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu jest uprawniony do:

- a. zwolnienia z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę;
- b. korzystania z nauki w publicznych szkołach policealnych, publicznych szkołach artystycznych, publicznych zakładach kształcenia nauczycieli i publicznych placówkach;
- c. otrzymania świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego.

Obywatele Unii Europejskiej, EOG i Szwajcarii oraz członkowie ich rodzin są uprawnieni do wykonywania pracy na terytorium Polski bez zezwolenia na pracę. Posiadaczom zaświadczenia, o którym mowa w art. 41a ust. 1 ustawy *o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobyście oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin*, przysługuje prawo do świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego.

4.2.2 Pobyt stały

Zezwolenia na pobyt stały udziela się cudzoziemcowi na czas nieoznaczony, na jego wniosek, jeżeli (art. 195 ust. 1 pkt 5 u.o.c):

- jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115 § 22 k.k:
 - przebywał na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bezpośrednio przed złożeniem wniosku o udzielenie mu zezwolenia na pobyt stały przez okres nie krótszy niż 1 rok na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi;
 - współpracował z organami ścigania w postępowaniu karnym w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi, o którym mowa w art. 189a § 1 k.k;
 - ma uzasadnione obawy przed powrotem do państwa pochodzenia

Osoba musi spełniać powyższe przesłanki kumulatywnie.

4.2.3 Polski dokument tożsamości

Cudzoziemcowi (ofierze handlu ludźmi) może być wydany polski dokument tożsamości, jeśli spełni poniższe warunki:

- a. przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polski na podstawie zaświadczenia potwierdzającego domniemanie, że jest ofiarą handlu ludźmi wydanego na podstawie art. 170 uoc;
- b. nie posiada dokumentu podróży i nie jest możliwe otrzymanie przez niego innego dokumentu potwierdzającego tożsamość;
- c. złoży wniosek o wydanie takiego dokumentu – przy czym składając wniosek jest zwolniony z obowiązku przedstawienia ważnego dokumentu podróży lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość.

Polski dokument tożsamości cudzoziemca jest ważny przez okres 1 roku od dnia wydania i w okresie swojej ważności potwierdza tożsamość cudzoziemca podczas pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lecz nie potwierdza jego obywatelstwa. Nie uprawnia do przekraczania granic.

4.2.4 Ochrona międzynarodowa

Ochrona międzynarodowa jest jedną z możliwości, dzięki której osoba będąca ofiarą handlu ludźmi może uzyskać ochronę w danym kraju. Podlega ona jednak ograniczeniom prawnym. Osoba ubiegająca się o ochronę międzynarodową musi udowodnić istnienie w jej przypadku uzasadnionej obawy przed prześladowaniem lub rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy.

Organem odpowiedzialnym za rozpatrywanie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej jest Szef Urzędu ds. Cudzoziemców. W trakcie rozpatrywania wniosku cudzoziemca o udzielenie ochrony międzynarodowej odpowiednio przeszkoleni pracownicy są odpowiedzialni za sprawdzenie, czy w świetle posiadanych informacji cudzoziemiec może być ofiarą handlu ludźmi (tj. czy w stosunku do cudzoziemca miały miejsce wymienione w definicji handlu ludźmi – art. 115 § 22 k.k. – zachowania sprawcy i były stosowane środki lub metody celem wykorzystania osoby). Pracownicy Urzędu do Spraw Cudzoziemców (UdSC) stosują tryb postępowania zawarty w *„Procedurze postępowania dla pracowników Urzędu do Spraw Cudzoziemców rozpatrujących wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej w przypadku dokonania wstępnej identyfikacji cudzoziemca jako ofiary handlu ludźmi”*.

4.3 Ocena potrzeb

Po przeprowadzeniu nieformalnej „wstępnej”/formalnej identyfikacji osoba przechodzi wstępną ocenę potrzeb. Sprawdzany jest stan zdrowia osoby i zapewniona w razie potrzeby podstawowa pomoc medyczna, bezpieczne zakwaterowanie, ubranie, środki higieniczne i żywywienie. W razie potrzeby zapewniany jest tłumacz i/lub mediator kulturowy, a w uzasadnionym przypadku pomoc prawnika. Oceniana jest kondycja psychiczna oraz zapewnione zgodnie z potrzebami wewnętrzne lub zewnętrzne konsultacje psychologiczne. Beneficjentom zapewnia się analizę sytuacji prawnej i udziela podstawowych informacji nt. procedury karnej i prawa migracyjnego w zrozumiałej dla nich formie.

4.4 Udzielenie pomocy i ochrony

Świadczenie usług pomocowych odbywa się na podstawie oceny potrzeb w celu zaspokojenia natychmiastowych lub pilnych potrzeb oraz zapewnienia bezpieczeństwa osobie, której udzielana jest pomoc. Świadczenia na rzecz ofiar handlu ludźmi w Polsce polegają głównie na pomocy udzielanej w ramach systemu pomocy społecznej oraz przez Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi powierzone organizacjom pozarządowym.

Wszystkie ofiary handlu ludźmi w Polsce mają prawo do pomocy w różnych formach, niezależnie od tego, czy chcą współpracować, czy nie z organami ścigania.

Podmioty udzielające pomocy i ochrony unikają ryzyka ponownej wiktylizacji, nie dyskryminują ze względu na narodowość, pochodzenie etniczne, płeć, status prawny, wiek, stan zdrowia, nie oceniają wcześniejszych doświadczeń osoby wspieranej oraz jej obecnych wyborów i zachowań, zachowują poufność, respektują wszelkie decyzje podejmowane przez osobę, której udzielana jest pomoc.

4.4.1 Krajowe Centrum Informacyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi

Ofiary/domniemane ofiary handlu ludźmi mają prawo do całodobowej pomocy w ramach interwencji kryzysowej udzielanej przez Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi. Udzielana przez Centrum pomoc ma na celu zniwelowanie u ofiar skutków zagrożenia,

w jakim się znajdowały (tj. szybkie zapewnienie podstawowych potrzeb materialnych, medycznych, psychologicznych).

W ramach pomocy oferowanej przez KCIK ofiarom przysługuje:

- a. prawo do bezpłatnej pomocy prawnej;
Pomoc prawna jest świadczona zarówno w postaci doraźnych konsultacji i porad prawnych, jak też bezpośredniej pomocy prawnika w uregulowaniu swojej sytuacji prawno-pobytowej w Polsce;
- b. prawo do bezpłatnych konsultacji;
Usługi konsultacyjne są świadczone przez KCIK bezpośrednio (podczas spotkań z pracownikiem Centrum) lub telefonicznie za pośrednictwem całodobowego telefonu zaufania (ewentualnie drogą elektroniczną/e-mailowo);
- c. prawo do bezpiecznego schronienia;
KCIK zapewnia ofiarom handlu ludźmi bezpieczne zakwaterowanie pod opieką wyspecjalizowanego personelu;
- d. prawo do wsparcia psychologicznego;
Każda ofiara handlu ludźmi może skorzystać z pomocy psychologa lub wsparcia psychologicznego (w zależności od potrzeb i kondycji psychologicznej).

4.4.2 System pomocy społecznej

Pomoc społeczna odgrywa istotną rolę w zakresie wsparcia ofiar handlu ludźmi. W ramach pomocy społecznej przewidziana jest możliwość udzielenia interwencji kryzysowej bezpośrednio z uwagi na potrzebę ochrony ofiar. Na podstawie art. 5a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* cudzoziemcowi, na którego szkodę popełnione zostało przestępstwo handlu ludźmi służy prawo do świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego. Do ofiar/domniemanych ofiar handlu ludźmi obywateli polskich i cudzoziemców wskazanych w art. 5 stosuje się zasady ogólne udzielania pomocy społecznej lub odrębnie wskazany dla danej grupy cudzoziemców katalog świadczeń.

Służby socjalne mogą udzielać osobom potrzebującym pomocy pieniężnej i niepieniężnej.

5. Pomoc długoterminowa i integracja społeczna

Pomoc długoterminowa jest udzielana osobom będącym ofiarami handlu ludźmi tj. mającymi przyznany status pokrzywdzonego, i które wyraziły wolę przyjęcia takiej pomocy. Ofiara zgadza się na warunki pomocowe po dokładnym wyjaśnieniu możliwości i zasad udzielania pomocy. Osobę należy poinformować o zakwaterowaniu i związanych z nim warunkami, zasadach przyjęcia i powodach zakończenia udzielania pomocy, jakie prawa i obowiązki należy przestrzegać, zasadach bezpieczeństwa. Osoba, której udzielana jest pomoc, powinna otrzymać jasny opis oferowanych usług i działań w zrozumiałym dla niej języku.

Pomoc jest udzielana przez profesjonalnych i wyszkolonych pracowników Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego. Centrum odpowiedzialne jest za:

- zapewnienie bezpieczeństwa;
- pomoc osobie w odzyskaniu poczucia kontroli i samostanowienia;
- wspieranie stabilności psychicznej osoby;
- unikanie wtórnej wiktymizacji;
- wspieranie usamodzielniania;

- pomoc w integracji społecznej.

Pomoc długoterminowa i integracja społeczna ma na celu zapewnienie pełnego uczestnictwa ofiary handlu ludźmi w procesie decyzyjnym, dostępu do swoich podstawowych praw oraz uczestniczenia w życiu gospodarczym i społecznym.

W tym celu KCIK sporządza plan pomocy dostosowany do indywidualnych potrzeb, który zawiera szczegółowy opis określonych działań i kroków takich jak:

- zakwaterowanie;
- poradnictwo socjalne;
- poradnictwo psychologiczne;
- opieka psychiatryczna;
- bezpłatne poradnictwo i pomoc prawna;
- pomoc medyczna;
- towarzyszenie w sprawach prawnych, socjalnych i zdrowotnych;
- szkolenia językowe;
- działalność edukacyjna;
- szkolenia zawodowe;
- poradnictwo w zakresie zatrudnienia;
- pomoc w znalezieniu pracy;
- zajęcia rekreacyjne;
- monitorowanie i ocena przypadków.

Pomoc długoterminowa i integracja społeczna mogą być świadczone w kraju, gdzie osoba będąca ofiarą handlu ludźmi pozostaje po upływie okresu przeznaczonego na zastanowienie się albo po powrocie do kraju pochodzenia.

6. Pomoc w dobrowolnym powrocie i reintegracji

Wszyscy cudzoziemcy (a także obywatele Unii Europejskiej), którzy zostali uznani za ofiary handlu ludźmi przez organ właściwy do prowadzenia postępowania w sprawie, i którzy deklarują chęć opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej mogą skorzystać z bezpłatnej pomocy IOM i bezpiecznie powrócić do kraju pochodzenia lub do kraju, w którym mają stałe miejsce zamieszkania. IOM zapewnia cudzoziemcowi:

- a. rzetelne informacje na temat powrotu i sytuacji w kraju powrotu;
- b. doradztwo w zakresie powrotu i reintegracji po powrocie;
- c. zakwaterowanie i wyżywienie przed powrotem;
- d. przeprowadzenie oceny ryzyka związanego z powrotem w przypadku handlu ludźmi;
- e. weryfikację ważności dokumentów podróży i wsparcie w ich uzyskaniu;
- f. bezpieczną podróż z terytorium Polski do miejsca docelowego w kraju powrotu;
- g. eskortę medyczną i konsultację medyczną w celu oceny zdolności do podróży, w razie potrzeby;
- h. pomoc reintegracyjną po powrocie, we współpracy z biurem IOM w kraju powrotu.

Program dobrowolnych powrotów realizowany jest na podstawie ***Porozumienia między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej a Międzynarodową Organizacją do Spraw Migracji o współpracy w zakresie dobrowolnych powrotów cudzoziemców***

opuszczających terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z 2005 roku (M.P. 2006 poz. 46) oraz przepisów ustawy z dnia 12 grudnia 2013 roku *o cudzoziemcach*.

IOM realizuje program we współpracy z ze Strażą Graniczną i Urzędem do Spraw Cudzoziemców.

6.1 Świadoma decyzja o powrocie

Udział w programie pomocy w dobrowolnym powrocie opiera się na decyzji jednostki podjętej świadomie i niezależnie, w oparciu o informacje przekazane w języku dla niej zrozumiałym. Pracownicy IOM spotykają się z zainteresowaną osobą bezpośrednio lub kontaktują się z nią telefonicznie, udzielając szczegółowych informacji na temat sposobu organizacji powrotu oraz zakresu zapewnianej przez IOM pomocy (w tym pomocy reintegracyjnej).

Zainteresowana osoba wypełnia wniosek o udzielenie pomocy w powrocie oraz podpisuje deklarację, w której wyraża zgodę na podjęcie przez IOM stosownych działań w celu organizacji jej powrotu do kraju pochodzenia. Zainteresowana osoba na każdym etapie organizacji powrotu może wycofać swój wniosek.

6.2 Ocena ryzyka

Międzynarodowa Organizacja do Spraw Migracji (IOM) w Polsce otrzymawszy wniosek o udzielenie pomocy w dobrowolnym powrocie do kraju pochodzenia od osoby, która została uznana w Polsce za (domniemaną) ofiarę handlu ludźmi przeprowadza analizę ryzyka związanego z powrotem oraz ocenę potrzeb reintegracyjnych, z uwzględnieniem wszystkich okoliczności m.in. stanu zdrowia osoby. Ocena ryzyka przeprowadzana jest we współpracy z biurem IOM w kraju pochodzenia: pracownicy IOM starają się oszacować poziom potencjalnego ryzyka związanego z powrotem na podstawie zebranych informacji. Informacje gromadzone są w trakcie wywiadu przeprowadzanego z ofiarą, pozyskiwane od rodziny i krewnych ofiary oraz od lokalnych instytucji i organizacji.

6.3 Organizacja bezpiecznego transportu

IOM zajmuje się przygotowaniem i realizacją powrotu: zapewnieniem, o ile to konieczne, krótkoterminowego zakwaterowania przed wyjazdem z Polski, konsultacji lekarskiej, pomocy w uzyskaniu dokumentów podróży, ustaleniem terminu wyjazdu i wyborem najdogodniejszego połączenia i środka transportu, zakupem biletów, zapewnieniem przejazdu na lotnisko/dworzec wraz z – o ile jest to wymagane ze względu na wiek lub stan zdrowia cudzoziemca lub inne okoliczności – eskortą personelu medycznego, pracownika socjalnego, opiekuna prawnego lub pracownika IOM. Dodatkowo ofierze zapewniana jest przez pracowników IOM pomoc tranzytowa, w sytuacji, w której bezpośrednie połączenia do kraju powrotu nie są dostępne, oraz pomoc recepcyjna: pracownicy IOM w kraju powrotu organizują bezpieczną podróż z lotniska/dworca do miejsca docelowego. Ze względów bezpieczeństwa preferowaną formą transportu jest transport lotniczy.

W wyjątkowych sytuacjach Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi organizuje podróż do kraju pochodzenia, np. gdy ofiara chce wrócić do kraju pochodzenia w celu załatwienia spraw osobistych, a następnie wrócić do Polski w celu kontynuowania współpracy w ramach obowiązującej procedury.

6.4 Pomoc reintegracyjna

Pomoc reintegracyjna jest świadczona po powrocie cudzoziemca do kraju pochodzenia i obejmuje pomoc finansową oraz rzeczową dostosowaną do indywidualnych potrzeb. Pomoc

rzeczowa jest świadczona m.in. w celu ułatwienia podjęcia lub kontynuacji nauki, podjęcia zatrudnienia, rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej, podjęcia lub kontynuacji leczenia itd. Osoby uznane jako ofiary handlu ludźmi, poza możliwością skorzystania z wyżej wymienionej pomocy reintegracyjnej, uzyskują ponadto dodatkowe wsparcie, które może być przeznaczone na najpilniejsze potrzeby, w tym potrzeby mieszkaniowe.

7. Postępowanie karne/cywilne

Polska zapewnia dostęp do wymiaru sprawiedliwości i sprawiedliwego traktowania osobom będącym ofiarami handlu ludźmi. Osoby te otrzymują pełne informacje i wsparcie w trakcie postępowania cywilnego lub karnego. Ma to kluczowe znaczenie dla umożliwienia im aktywnego udziału w postępowaniu, zmniejszenia stresu psychologicznego i skutecznego egzekwowania swoich praw.

7.1 Śledztwo i gromadzenie dowodów

Ustalenie w drodze formalnych procedur czy dana osoba jest ofiarą handlu ludźmi (identyfikacja formalna) przez wykwalifikowane i upoważnione organy – Policja, Straż Graniczna i Prokuratura. Ww. organy zbierają dowody na potrzeby dochodzenia oraz w celu przedstawienia ich w postępowaniu sądowym: udowodnienie lub obalenie kwestii będącej przedmiotem dochodzenia. Osoba, co do której istnieje przypuszczenie, że jest ofiarą handlu ludźmi, jest uznawana za pokrzywdzoną, gdy tylko właściwe organy uzyskają najmniejsze przesłanki, że stała się ona ofiarą przestępstwa handlu ludźmi.

Taką osobę informuje się o prawach i obowiązkach w przypadku współpracy z organami ścigania i/lub udziału w rozprawach sądowych (związanych z przesłuchaniem, przekazaniem poufnych informacji dot. sprawców, ze składaniem fałszywych wyjaśnień, z postępowaniem przed sądem, w zapewnieniu bezpieczeństwa, z poufnością informacji itp.).

7.2 Wsparcie ofiar i świadków handlu ludźmi w trakcie procesu

Osoba będąca ofiarą handlu ludźmi musi być w pełni świadoma swoich praw i obowiązków w sytuacji gdy zdecyduje się lub musi wystąpić w charakterze świadka/pokrzywdzonego w postępowaniu karnym. Jest powiadamiana o prawach i obowiązkach przed rozpoczęciem rozprawy. Pokrzywdzony ma prawo do udziału w przesłuchaniach, do odpowiedniego tłumaczenia, do składania nowych zeznań i zadawania pytań w sądzie, do rozprawy przy drzwiach zamkniętych, do posiadania adwokata (jeśli występuje w charakterze świadka), do wsparcia psychologicznego i zapewnienia środków bezpieczeństwa.

Komendanci wojewódzcy Policji oraz Komendant Stołeczny Policji mogą udzielać ofiarom handlu ludźmi pomocy w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia ofiary/członków jego rodziny, w formie środków ochrony i pomocy, w tym:

- 1) ochronę na czas czynności procesowej;
- 2) ochrony osobistej;
- 3) pomoc w zmianie miejsca zamieszkania.

(art. 1–17 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka¹⁰)

¹⁰ Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz. U. z 2015 poz.21, z 2024 poz. 1228).

Zapewnienie bezpieczeństwa ofiar wiąże się również z koniecznością informowania ich o tym, czego mogą się spodziewać w toku sprawy karnej i później w kontekście możliwych zagrożeń wynikających z wyrażenia przez ofiary zgody na składanie zeznań przeciwko handlarzom ludźmi. Informacje o tym, co ofiary mogą robić i otrzymywać, obejmują:

- sposoby, w jakich ofiara może brać udział w postępowaniu lub wyrazić swoje poglądy;
- sposoby uzyskania ochrony i zapewnienia bezpieczeństwa;
- sposoby uzyskania dostępu do usług pomocy ofiarom (świadczenia zdrowotne, doradztwo, schronienie itp.);
- sposoby otrzymania odszkodowania lub zwrotu kosztów;
- sposoby otrzymania dalszych informacji, wyjaśnień i pomocy.

Zapewnienie bezpieczeństwa, wsparcia psychologicznego i prawnego w postępowaniu sądowym minimalizuje zagrożenie ryzyka ponownej traumatyzacji. Pozwala to ofierze poczuć się bezpiecznie i złożyć sensowne zeznania.

W Polsce ofiara ma prawo otrzymać bezpłatną pomoc medyczną, psychologiczną, rehabilitacyjną, prawną oraz materialną w Sieci Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przystępstwem zgodnie z **art. 43 § 8 pkt 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy**¹¹. Prawo to przysługuje także osobom najbliższym ofierze.

<https://www.funduszsprawiedliwosci.gov.pl>

7.3 Dochodzenie roszczeń odszkodowawczych

Jest to procedura wspierająca ofiarę w uzyskaniu od sprawcy lub sprawców i/lub od państwa odszkodowania materialnego i moralnego za szkody fizyczne i psychiczne oraz utracone zarobki w wyniku handlu ludźmi i wyzysku. Odszkodowanie jest traktowane jako środek zadośćuczynienia za naruszenia praw, których doznały osoby będące ofiarami handlu ludźmi. Ofiara jest informowana o prawie do kompensaty i związanych z nią procedurach prawnych.

Przewidziane są dwie instytucje: odszkodowanie oraz zadośćuczynienie.

Na wartość odszkodowania z tytułu odniesionej szkody składa się kwota tytułem tzw. straty rzeczywistej oraz kwota utraconych korzyści. Natomiast z tytułu doznanej krzywdy i cierpień moralnych może zostać zasądzone zadośćuczynienie.

Istnieją cztery sposoby uzyskania przez ofiary handlu ludźmi odszkodowania:

1. w trakcie postępowania karnego, na podstawie art. 46 k.k;
2. w postępowaniu cywilnym, jeżeli orzeczenie sądu karnego nie zapewniło sprawiedliwej rekompensaty;
3. w postępowaniu cywilnym, niezależnie od postępowania karnego, zgodnie z zasadami ogólnymi;
4. na podstawie ustawy o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw.

Odszkodowanie można uzyskać od sprawcy (sprawców) na drodze postępowania karnego i cywilnego i/lub od państwa za pośrednictwem Funduszu Sprawiedliwości. Roszczenie składa osoba będąca ofiarą handlu ludźmi lub jej przedstawiciel prawny do właściwego sądu. Fundusz Sprawiedliwości zapewnia natychmiastową i bezpłatną pomoc doraźną osobom pokrzywdzonym

¹¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2024 r. poz. 706) dalej: k.k.w.

przestępstwem, świadkom oraz osobom im najbliższym w zakresie pomocy prawnej, pomocy psychologicznej i pomocy materialnej.

Wykaz placówek świadczących pomoc w Polsce:

<https://www.funduszsprawiedliwosci.gov.pl/pl/znajdz-osrodek-pomocy>

Całodobowa Linia Pomocy Pokrzywdzonym +48 222 309 900 (dostępna w języku angielskim, rosyjskim i ukraińskim).

Pomoc jest oferowana zarówno na etapie przed wszczęciem postępowania karnego jak i w jego trakcie.

Ofiara może złożyć do sądu wniosek o kompensatę na zasadach określonych w **ustawie z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych**¹².

Wniosek obejmuje utracone zarobki lub inne środki utrzymania, koszty związane z leczeniem i rehabilitacją i koszty pogrzebu, gdy są skutkiem czynu zabronionego. Wniosek można złożyć jedynie wówczas, gdy nie można uzyskać środków od sprawcy, z tytułu ubezpieczenia lub ze środków pomocy społecznej.

Pokrzywdzony (również prokurator) może złożyć wniosek o naprawienie szkody lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę aż do zamknięcia przewodu sądowego na podstawie art. 49a **kodeksu postępowania karnego**¹³. Wniosek można złożyć na piśmie lub ustnie do protokołu.

Prokuratorzy zobowiązani są zgodnie z regulaminem wewnętrznym urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury do ustalania składników majątkowych podejrzanych, w celu dokonania zabezpieczenia m.in. obowiązku naprawienia szkody.

Sąd jest uprawniony do zasądzenia odszkodowania lub zadośćuczynienia także z urzędu, w razie skazania za każde przestępstwo, którego skutkiem była szkoda lub krzywda.

7.4 Klauzula o niekaralności ofiar

Zasada dotycząca zwolnienia ofiary z odpowiedzialności karnej. Uznanie ofiary handlu ludźmi za ofiarę przestępstwa oznacza, że nie może ona być traktowana jako przestępca. W wielu przypadkach osoba będąca ofiarą handlu ludźmi popełniała przestępstwa np. działając pod przymusem handlarza lub grupy handlarzy ludźmi. Jednocześnie, biorąc pod uwagę obawę ofiary o jej bezpieczeństwo osobiste i prawdopodobieństwo odwetu ze strony handlarzy ludźmi, dodatkowa obawa przed ściganiem i karą zniechęca ofiarę do poszukiwania pomocy i sprawiedliwości.

W Polsce nie istnieje generalna klauzula niekaralności tj. nie można nikogo karać za czyn popełniony pod przymusem. Czyny takie rozpatrywane są indywidualnie.

8. Działania prewencyjne i szkoleniowe

Działania prewencyjne i szkoleniowe oraz podmioty odpowiedzialne za ich realizację określone są w Krajowym Planie Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi.

8.1 Działania prewencyjne:

- działania edukacyjno-informacyjne poruszające problematykę handlu ludźmi, skierowane do ogółu społeczeństwa, w tym kampanie informacyjne;

¹² Ustawa z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych (Dz. U. z 2016 r. poz. 325).

¹³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 37, 1222, 1248) dalej: k.p.k.

- opracowanie i dystrybucja materiałów informacyjnych na temat zjawiska handlu ludźmi, ze szczególnym uwzględnieniem zjawiska handlu dziećmi, w tym przygotowanie materiałów informacyjno-edukacyjnych do wykorzystania przez nauczycieli i uczniów;
- upowszechnienie wiedzy nt. zjawiska handlu ludźmi wśród młodzieży szkolnej oraz osób poszukujących pracy poprzez organizację spotkań informacyjnych;
- organizacja obchodów Europejskiego Dnia przeciwko Handlowi Ludźmi m. in. w szkołach policyjnych i ośrodkach szkolenia Straży Granicznej oraz KWP/KSP, a także podległych im jednostkach organizacyjnych Policji oraz wśród młodzieży szkolnej, jak również organizacja konferencji;
- wzmocnienie współpracy z instytucjami organizującymi targi pracy celem upowszechnienia wiedzy o handlu ludźmi oraz popularyzacji zasad postępowania, które służą minimalizacji ryzyka wystąpienia tego zjawiska;
- promowanie i wdrażanie Kodeksu Postępowania (*Code of Conduct*) mającego na celu ochronę dzieci przed komercyjnym wykorzystaniem seksualnym w turystyce;
- budowanie świadomości zagrożenia wyzyskiem i pracą przymusową np. poprzez akcję plakatową, spotkania informacyjne;
- opracowanie materiałów informacyjnych oraz realizacja spotkań informacyjnych i warsztatów dla przedsiębiorców z zakresu procedur należytej staranności w obszarze praw człowieka w biznesie. Działania uwzględniać będą problematykę zjawiska handlu ludźmi do pracy przymusowej oraz obowiązków firm w świetle nowych przepisów dotyczących rozwijania procedur należytej staranności w obszarze środowiska i praw człowieka.

8.2 Działania szkoleniowe:

- warsztaty dla funkcjonariuszy Policji, Straży Granicznej i prokuratorów, dotyczących współpracy w zakresie ścigania sprawców przestępstw handlu ludźmi, wymiany doświadczeń, najlepszych praktyk oraz analizy orzecznictwa w sprawach o handel ludźmi;
- warsztaty szkoleniowe dla policjantów z komórek organizacyjnych Policji właściwych do walki z handlem ludźmi komend wojewódzkich/Stołecznej Policji i CBŚP celem wymiany doświadczeń i informacji;
- warsztaty szkoleniowe dla koordynatorów z komend miejskich policji/komend rejonowych policji/komend powiatowych policji oraz dla funkcjonariuszy służby prewencyjnej dotyczące problematyki handlu ludźmi;
- szkolenia dla funkcjonariuszy Straży Granicznej w ramach kompleksowego systemu szkoleń na temat handlu ludźmi;
- warsztaty szkoleniowe poświęcone kryminalistycznym, kryminologicznym i prawnym aspektom handlu ludźmi dla kuratorów sądowych, sędziów i prokuratorów;
- realizowanie tematyki handlu ludźmi (w ramach modułu przestępstw przeciwko wolności) w ramach aplikacji sędziowskiej i aplikacji prokuratorskiej;
- specjalistyczne szkolenia m. in. dla pracowników pomocy społecznej;
- specjalistyczne szkolenia dla pracowników zajmujących się legalizacją pobytu, kadry ośrodków interwencji kryzysowej, operatorów numerów alarmowych w centrach powiadamiania ratunkowego, pracowników urzędów pracy (doradców zawodowych i pośredników pracy), policjantów dzielnicowych oraz szkoleń dla członków Zespołów Wojewódzkich do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi, a także innych zainteresowanych służb w zakresie

identyfikacji ofiar handlu ludźmi, interwencji kryzysowej, zasad postępowania z ofiarami handlu ludźmi oraz zasad współdziałania z innymi instytucjami;

- warsztaty szkoleniowe nt. zjawiska handlu ludźmi dla polskiego personelu konsularnego krajów docelowych polskich ofiar handlu ludźmi identyfikowanych za granicą;
- szkolenia dla pracowników Urzędu ds. Cudzoziemców przeprowadzających wywiady z osobami ubiegającymi się o ochronę międzynarodową i pracujących w ośrodkach dla cudzoziemców na temat identyfikacji ofiar handlu ludźmi, prowadzenia wywiadów oraz przeciwdziałania zjawisku pracy przymusowej;
- szkolenia dla inspektorów pracy nt. zjawiska handlu ludźmi do pracy przymusowej.

9. Ochrona danych osobowych

9.1 Ustawa z dnia 14 grudnia 2018r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości

Zasady ochrony danych osobowych w postępowaniu karnym określa ustawa z dnia 14 grudnia 2018r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości¹⁴. Przepis art. 26 tejże ustawy ustanawia przesłanki dla zakazu udostępniania danych w razie zagrożenia życia lub zdrowia oraz kilku innych procesowych powodów.

9.2 Kodeks postępowania karnego

Dane pokrzywdzonych i świadków takie jak miejsca zamieszkania i miejsca pracy, adresu poczty elektronicznej i numeru telefonu lub telefaksu nie są ujawniane w aktach sprawy. Są umieszczone w odrębnym załączniku wyłącznie do wiadomości organu prowadzącego postępowanie. Można je ujawnić tylko wyjątkowo (art. 148a i art. 156a k.p.k.).

9.3 Ochrona danych uzyskanych w trakcie działań operacyjno-rozpoznawczych

Organy ścigania, zapewniają ochronę form i metod realizacji czynności operacyjno-rozpoznawczych, informacji oraz własnych obiektów czy też danych identyfikujących funkcjonariuszy. Oznacza to zakaz ujawniania źródeł pochodzenia informacji i sposobów ich pozyskiwania. Ujawnienie tych danych może nastąpić tylko na zasadzie wyjątku i wyłącznie w trybie określonym w poszczególnych ustawach kompetencyjnych.

10. Mechanizm monitorowania i ewaluacji

Narzędziami ewaluacji działań są:

- sprawozdanie z wykonania Krajowego Planu Działań zatwierdzone przez Zespół ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi;
- sprawozdanie z prac Zespołu do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi przekazywane Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji do końca lutego każdego roku;
- spotkania Grupy roboczej ds. monitorowania realizacji KPD.

¹⁴ Ustawa z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości (Dz. U. z 2023 r. poz. 1206).

Aneks 1 – Prawo polskie, europejskie i międzynarodowe

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (z 2024 r. poz. 37)
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2024 r. poz. 17, 1228)
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2024 r. poz. 706)
- Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. *o cudzoziemcach* (Dz. U. z 2024 r. poz. 769, 1222)
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572)
- Ustawa z dnia 15 czerwca 2012 r. *o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. z 2021 r. poz. 1745)
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. *o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. z 2023 r. poz. 1504, z 2024 poz. 854)
- Ustawa z dnia 7 lipca 2005 r. *o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych* (Dz. U. z 2016 r. poz. 325)
- Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. *o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka* (Dz. U. z 2015 poz. 21, z 2024 poz. 1228)
- Ustawa z dnia 14 lipca 2006 r. *o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin* (Dz. U. z 2024 r. poz. 633)
- Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. *o wojewodzie i administracji rządowej w województwie* (Dz. U. z 2023 r. poz. 190)
- Ustawa z dn. 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i wolontariacie* (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491)
- Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. *o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej* (Dz. U. z 2024 r. poz. 1534)
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2018 r. *o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości* (Dz. U. z 2023 r. poz. 1206)

Regulacje prawa międzynarodowego:

- Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi (Dz. U. z 2009 poz. 107)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (Dz.U. L 101 z 15.4.2011)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw (Dz.U. L 315 z 14.11.2012)
- Dyrektywa Rady 2004/81/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie dokumentu pobytowego wydawanego obywatelom państw trzecich, którzy są ofiarami handlu ludźmi lub wcześniej byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację, którzy współpracują z właściwymi organami (Dz.U. L 261 z 6.8.2004)
- Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej

przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne NZ (Dz. U. z 2005 poz. 160)

- Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych (Dz. U. z 2005 poz. 162)
- Konwencja NZ w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji (Dz. U. z 1952 poz. 278)
- Konwencja Nr 182 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca zakazu i natychmiastowych działań na rzecz najgorszych form pracy dzieci (Dz. U. z 2004 poz. 1474)
- Konwencja Nr 105 Międzynarodowej Organizacji Pracy o zniesieniu pracy przymusowej (Dz. U. z 1959 poz. 240)

Aneks 2 - Formularz zgłoszenia (domniemanej) ofiary handlu ludźmi

1.	Data i miejsce zgłoszenia się (ujawnienia) osoby.	
2.	Obywatelstwo osoby.	
3.	Imię (Imiona)	
4.	Nazwisko	
5.	Data urodzenia (wpisać).....	pełnoletnia ☐ małoletnia ☐
6.	Płeć osoby.	żeńską ☐ męską ☐
7.	Status prawny pobytu osoby (dotyczy wyłącznie cudzoziemców).	legalny ☐ nielegalny ☐
8.	Forma wykorzystania.	A. w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania; B. w pracy lub usługach o charakterze przymusowym; C. w żebractwie; D. w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka; E. w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. F. Inne.....
9.	Państwo na terytorium którego doszło do wykorzystania.	
10.	Jednostka Policji/Straży Granicznej prowadząca sprawę – nr sprawy.	
11.	Właściwa prokuratura – nr sprawy.	
12.	Czy osoba <u>chce</u> skorzystać ze wsparcia.	KCIK (Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi) TAK ☐ NIE ☐ Innej organizacji TAK ☐ NIE ☐
13.	Zaświadczenie w trybie art. 170 ustawy o cudzoziemcach. Zaświadczenie w trybie art. 41a ustawy o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin	TAK ☐ NIE ☐ TAK ☐ NIE ☐

Wypełniony formularz należy przesać do:

- Policja – Wydział do walki z Handlem Ludźmi w KGP (fax: 22/60 125 55)

- Straż Graniczna – Wydziału I Zarządu Operacyjno-Śledczego KGSG (fax: 22/500 47 97)

.....
(imię i nazwisko funkcjonariusza Policji/ Straży Granicznej,
numer telefonu kontaktowego
Jednostka zgłaszająca)

Aneks 3 - Dane teleadresowe instytucji udzielających pomocy ofiarom handlu ludźmi.

- **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji: Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla ofiar handlu ludźmi**

Całodobowy telefon zaufania oraz telefoniczne poradnictwo prewencyjne. Tel. **+48 22 628 01 20**
Telefon zaufania działa całą dobę (24/7).

- **Komenda Główna Policji, Wydział do walki z handlem ludźmi**

Tel. **(22) 60-148-33** (sekretariat),

664 974 934 – infolinia dla ofiar handlu ludźmi

E-mail: **whl.bk@policja.gov.pl**

Funkcjonariusze Policji obsługują infolinię w dni powszednie od 8.00 do 20.00. W godzinach nocnych zgłoszenia i wszelkie informacje można nagrać na sekretarkę, a funkcjonariusze kontaktować się będą z osobami zainteresowanymi przekazaniem informacji. W sytuacjach zagrożenia życia bądź zdrowia należy dzwonić pod numer alarmowy 112 lub 997.

- **Komenda Główna Straży Granicznej, Zarząd Operacyjno-Śledczy**

tel. **(22) 50-040-41** (sekretariat), **660 40 41**

E-mail: **zos.kg@strazgraniczna.pl**, fax: **500 47 97**

W Straży Granicznej działa całodobowy telefon służący zgłaszaniu nagłych zdarzeń mających bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo lub dotyczących sytuacji na granicy. Powyższe zgłoszenia dotyczyć mogą również zdarzeń z obszaru handlu ludźmi. Ponadto możliwe jest zgłoszenie zdarzenia za pomocą funkcji *Zgłoś anonim* osiągalnej na ogólnodostępnej stronie internetowej Straży Granicznej. Można również nawiązać kontakt z najbliższą jednostką Straży Granicznej, a w sytuacjach awaryjnych skorzystać z połączenia na nr 112.

- **Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM)**

Infolinia Migrant Info: **22 490 20 44** - czynna od poniedziałku do piątku w godzinach od 9.00 do 17.00
Cudzoziemcy zainteresowani uzyskaniem pomocy w dobrowolnym powrocie proszeni są o kontakt telefoniczny z pracownikami IOM: **666 34 34 99 / 789 739 657** lub mailowy: **iomwarsawavr@iom.int**
<https://poland.iom.int/kontakt>

- **La Strada – Fundacja Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu**

Telefon zaufania: **+48 22 628 99 99*** (pomoc, porady) od poniedziałku do czwartku w godzinach 9 – 18, w piątki w godzinach 9 – 14, we środy w godzinach 14 – 18 dyżur w języku rosyjskim

Telefon dla klientów wietnamskojęzycznych: **+48 22 621 56 18**

Biuro fundacji: **+48 22 622 19 85** (telefon administracyjno-biurowy)

E-mail: **strada@strada.org.pl**

<https://www.strada.org.pl/>

- **Stowarzyszenie PoMOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej**

Tel. interwencyjny: **511 801 161**

Biuro Stowarzyszenia: tel. **+48 32 255 38 69**

E-mail: biuro@Po-MOC.pl

<https://www.po-moc.pl/pl>

- **Fundacja Czas Wolności**

Tel. **+ 48 515 192 292**

E-mail: biuro@czaswolnosci.pl

www.czaswolnosci.pl

- **Armia Zbawienia**

E-mail: armia.zbawienia@armia-zbawienia.pl

- **Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć**

E-mail: biuro@pomocprawna.org , porady@pomocprawna.org

- **Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę**

E-mail: <https://fdds.pl/szukasz-pomocy/>

tel. **116 111** Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży (czynny 24 h)

tel. **800 100 100** – Telefon dla rodziców i nauczycieli w sprawie bezpieczeństwa dziecka

- **Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych**

linia wsparcia **+48 22 654 70 70**

- **Caritas Polska**

<https://caritas.pl/szukam-pomocy/>

- **Rzecznik Praw Dziecka**

Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka: **800 12 12 12** (w wybrane dni również w języku ukraińskim) - całodobowy bezpłatny numer

Całodobowy czat dostępny pod adresem internetowym: <https://czat.brpd.gov.pl/>

